

A MIKROTANÚSÍTVÁNY BEILLESZTÉSÉNEK KEZDETI LÉPÉSEI A MAGYAR KÉPZÉSI RENDSZER JOGI KERETEI KÖZÉ 2024-IG

FEKETE ZSOLT, HAJDU GÁBOR¹, TÓTH TIBOR²

Absztrakt

A jelen tanulmány célja annak bemutatása, hogy hogyan integrálódott a mikrotanúsítvány mint fogalom és az ahhoz kapcsolódó komplex szabályozási rendszer a magyar jogszabályi környezetbe. Mik voltak ennek történetileg a kezdő lépései, milyen pontok maradtak egyelőre lefedetlenül, és milyen esetleges fejlesztési irányok kínálkoznak még.

Kulcsszavak: mikrotanúsítvány; képzési rendszer; képzésfejlesztés; felnőttképzés, felsőoktatás

Történeti előzmények

A képzések átjárhatóságának és a megszerzett tudás védelmének gondolata nem újkeletű, hiszen már a kreditrendszer bevezetése, az Európai Felsőoktatási Térség létrehozása és a Bologna-folyamat keretében is hangsúlyosan megjelent ez a cél. A Bolognai Nyilatkozat megfogalmazása szerint „Miközben megerősítjük elhatározásunkat a Sorbonne Nyilatkozatban lefektetett általános elvek elkötelezett támogatására, hozzákezdünk ahhoz, hogy felsőoktatási politikánkat rövid időn belül, de mindenképpen a harmadik évezred első évtizedében koordináljuk annak érdekében, hogy az alábbi olyan célokat elérjük, amelyeknek elsőrendű fontosságot tulajdonítunk az egyetemes európai felsőoktatási térség kialakításában és az európai felsőoktatás világméretű fejlesztésében: Könnyen érthető és összehasonlítható fokozatot adó képzési rendszer bevezetése, – akár a diploma-kiegészítés alkalmazásával – annak érdekében, hogy elősegítsük az európai polgárok elhelyezkedési lehetőségeit és az európai felsőoktatási rendszer nemzetközi versenyképességét. [...] Kreditrendszer – mint amilyen az ECTS rendszer – bevezetése, amely a legmegfelelőbb módon elősegíti a legszélesebb hallgatói mobilitást. Legyen lehetőség a kreditek megszerzésére felsőoktatáson kívüli, például az élethosszig való tanulás keretei között, feltéve, hogy azt felsőoktatási intézmények is elfogadják. [...]”³ Ezeket az alap gondolatokat erősítették meg, illetve egészítették ki később a folyamatba csatlakozó nyilatkozatok olyan elemekkel, mint a kreditek átválthatóságának és a mobilitás elősegítésének hangsúlyozása a Prágai Nyilatkozatban⁴, vagy a rugalmas tanulási útvonalak lehetőségének megteremtése a

¹ Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

² Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

³ Az európai felsőoktatási térség Európa oktatási minisztereinek közös nyilatkozata (Bologna, 1999. június 19.) (<http://www.nefmi.gov.hu/felsooktatás/tudastar/bolognai-nyilatkozat>)

⁴ Az európai felsőoktatási térség Európa oktatási minisztereinek kommunikéje (Prága, 2001. május 19.) <http://www.nefmi.gov.hu/felsooktatás/tudastar/pragai-nyilatkozat>

Bergeni Nyilatkozatban⁵, illetve a mobilitást tovább ösztönző rugalmas tantervek kialakítása a Londoni Nyilatkozatban⁶. De a más területekhez kapcsolódó Európai Unió ajánlásokban is megjelenik a képzési keretek megújítása, hatékony jogszabályi keretnek kialakítása iránti igény – például az Európai Tanács szociális munkásokról szóló 2001. évi ajánlásában (Riez 2002). A magyar jogrendszerben már 1995-ben, a felsőoktatás fejlesztésének irányelveiről szóló 107/1995. (XI.4.) OGY határozat több pontjában is megjelenik célként az átjárhatóság, úgymint: „Cél az átjárható, rugalmas képzési szintek kialakítása”, illetve „A hallgatószám növelésének és a felsőoktatás kiegyenlített színvonalának alapfeltétele az átjárhatóság és a tanulmányok folytathatóságának megteremtése. Így a képzési szintek között idővesztés nélkül is lehetővé válik a hallgatóknak, hogy tanulmányaikat – a következő szinten – folytathassák. E cél elérését a kreditrendszer általánosan egységes országos standardjainak és az erre épülő szakterületi kreditrendszer kidolgozása és bevezetése biztosítja.” A kreditrendszer bevezetésével és a bolognai folyamat magyarországi megvalósulásával, tapasztalataival számos kiváló tudományos és összefoglaló írás foglalkozik (a teljesség igénye nélkül: Kozma-Rébay 2008; Hegedűs 2008; Kiss 2014), amik elemzése vagy akár csak érintőleges ismertetése jócskán meghaladja a jelen cikk kereteit, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a mikrotanúsítványok megjelenése nem szemlélhető önmagában, csakis egy hosszabb fejlődési folyamat újabb lépéseként. A politikai és jogalkotási aktusok mögött természetesen a kezdetektől napjainkig ott húzódtak a gazdaság és a munkaerőpiac elvárásai a magas színvonalon, célirányosan és gyorsan képzett, ugyanakkor rugalmasan alkalmazkodni képes, önmagát is folyamatosan fejlesztő, szinten tartó, illetve nem utolsósorban rugalmasan át- és továbbképezhető munkaerő iránt. A folyamatot jelentős mértékben katalizálta a technológia gyorsuló fejlődése mellett a Covid19-es világjárvány, illetve a zöld és digitális átállás, amik miatt az emberek jelentős részének volt szüksége olyan képzésre, illetve kompetenciafejlesztésre, ami lehetővé tette a társadalmi és munkaerőpiaci szerepvállalásuk megőrzését. (Szlamka 2023b) A hagyományos iskolarendszerű (formális) képzések mellett egyre hangsúlyosabban jelentek és jelennek meg az iskolarendszeren kívüli, rövid tanfolyami (nem formális) képzések, illetve önfejlesztő, tapasztalatszerzésen alapuló (informális) ismeretszerzési módok, amelyek kétségtelen előnye a speciális ismeretekhez való gyors, rugalmas és egyénre szabott hozzáférés, de megfelelő szabályozás és tanúsítás nélkül nehezen ítélné meg az ilyen módon szerzett tudás valós értéke és későbbi felhasználhatósága. A piacon megjelent mikrotanúsítványokat három szempontból – a képesítési keretrendszer és kreditek, a minőségbiztosítás és az elismerés oldaláról – vizsgálták azok a munkacsoportok, amelyek az Európai Unió társfinanszírozásában megvalósult MICROBOL projekt keretében működtek 2020-2022. között. (Lakatos-Bodnár 2021) A projekt záródokumentuma számos ajánlást fogalmazott meg a mikrotanúsítványok bevezetésének támogatása érdekében.⁷ A folyamatot tovább vitte a European Qualifications Framework National Coordination Point 2021-2024 című projekt,

⁵ Az európai felsőoktatási térség – A célok elérése – Kommuniké Európa felsőoktatásért felelős minisztereinek konferenciájára (Bergen, 2005. május 19-20.)
(http://www.nefmi.gov.hu/letolt/felsoo/bergeni_kommunike.pdf)

⁶ Az európai felsőoktatási térség felé: válasz a globalizált világ kihívásaira (London, 2007.)
http://www.nefmi.gov.hu/letolt/felsoo/bolo_london_hu_070601.pdf

⁷ MICROBOL Working Group on Quality Assurance Output document and recommendations June 2021
(https://microcredentials.eu/wp-content/uploads/sites/20/2021/07/Output_document_QA.pdf)

aminek az eredményeképp komplex – a felnőttképzésre, felsőoktatásra és szakképzésre kiterjedő – szakmai koncepció készült, számos ajánlással. (Szlamka 2023a)

A mikrotanúsítvány fogalma

A nemzeti implementáció tartalmi szempontból legjelentősebb alapidokumentumának azonban mindenképp az Európai Unió Tanácsának 2022. június 16. napján elfogadott (2022/C 243/02) ajánlása tekinthető, az egész életen át tartó tanulást és a foglalkoztathatóságot célzó mikrotanúsítványokra vonatkozó európai megközelítésről. Eszerint „a mikrotanúsítványok segíthetnek igazolni a kisebb, személyre szabott tanulási tapasztalatok eredményeit. Lehetővé teszik az ismeretek, készségek és kompetenciák célirányos, rugalmas megszerzését az új és újonnan felmerülő társadalmi és munkaerőpiaci igényeknek való megfelelés érdekében, továbbá lehetővé teszik az egyének számára, hogy kiküszöböljék a gyorsan változó környezetben való boldoguláshoz szükséges készségek terén tapasztalt hiányokat, ugyanakkor nem helyettesítik a hagyományos képesítéseket. Adott esetben kiegészíthetik a meglévő képesítéseket, hozzáadott értéket teremtve, azonban az iskolarendszerű oktatás és képzés keretében kínált, teljes körű, diplomát nyújtó programok alapelveinek alásása nélkül. [...] A mikrotanúsítványok emellett támogathatják a munkavállalók szakmai fejlődését és mobilitását, beleértve az atipikus foglalkoztatási formákban, például a platformgazdaságban dolgozókat is, akik számára foglalkozási viszonyuktól függően nehézséget okozhat a képzéshez való hozzáférés. [...] A mikrotanúsítványok aktív szerepet játszhatnak a digitális és zöld átállás előmozdítására irányuló uniós szakpolitikai kezdeményezések megvalósításában. A mikrotanúsítványok:

- I. alátámaszthatják a 2021–2027-re szóló digitális oktatási cselekvési terv céljait a digitális készségekre vonatkozó rugalmas és hozzáférhető tanulási lehetőségek biztosítása érdekében; valamint
- II. hozzájárulhatnak a Bizottságnak a »Digitális iránytű 2030-ig« tervében meghatározott célok eléréséhez, amely terv azt hivatott elérni, hogy 2030-ra Európa digitálisan képzett lakossággal és magasan képzett digitális szakemberekkel rendelkezzen. A mikrotanúsítványok szerepet játszhatnak az európai zöld megállapodásnak, azaz Európa növekedési stratégiájának megvalósításában is, amelynek célja az európai gazdaság és társadalom átalakítása és fenntarthatóbb pályára állítása.”⁸

A mikrotanúsítvány fogalmát az ajánlás az alábbiak szerint fogalmazza meg: „kis tanulási egységek elvégzését követően a tanuló által megszerzett tanulási eredményeket igazoló dokumentum. E tanulási eredmények értékelése átlátható és világosan meghatározott kritériumok mentén fog történni. A mikrotanúsítványok megszerzéséhez vezető tanulási eredmények célja, hogy a tanulókat olyan speciális ismeretekkel, készségekkel és kompetenciákkal ruházzák fel, amelyek megfelelnek a társadalmi, a személyes, a kulturális vagy a munkaerőpiaci igényeknek. A mikrotanúsítványok a tanuló tulajdonát képezik, megoszthatók és hordozhatók. Lehetnek önállóak vagy nagyobb tanúsítványokká vonhatók össze. A

⁸ A Tanács ajánlása az egész életen át tartó tanulást és a foglalkoztathatóságot célzó mikrotanúsítványokra vonatkozó európai megközelítésről (Luxembourg, 2022. június 16.) ([https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627(02)))

mikrotanúsítványokat az adott ágazatban vagy tevékenységi területen elfogadott szabványokon alapuló minőségbiztosítás támasztja alá.”⁹ A definíció lényegi elemei az alábbiakban foglalhatók össze:

- a) A mikrotanúsítvány „kis tanulási egységek”-re vonatkozik, ami összhangban van az ajánlásnak azzal a gondolatával, hogy a cél nem a hagyományos képzések és képesítések kiváltása, hanem azok kiegészítése, kicsi, összefüggő, célirányos képzésekkel. A tanulási egység pontos méretére vonatkozóan ennél konkrétabb iránymutatás nincs, tehát majd a gyakorlat fogja ezt pontosan kialakítani. Ez lehet például egy vagy több tantárgy – már létező és tantárgyi tagozódású képzésekből – a lényeg az „egység”-jelleg, vagyis, hogy a megszerzett tudás önmagában is értelmezhető és összefüggő egységet képezzen.
- b) A mikrotanúsítvány „megszerzett tanulási eredményeket igazol”, vagyis a megszerzettség lényeges eleme a definíciónak, így nem elegendő a pusztán részvétel egy adott képzésen vagy oktatáson, fontos szempont az eredményesség, a kompetencia megszerzésének ellenőrzése is.
- c) A mikrotanúsítvány igazoló „dokumentum”, vagyis olyan formában manifesztálódik, ami alkalmas a megszerzett tudás tanúsítására. Ez lehet papíralapú vagy elektronikus dokumentum is, de az igazolásra való alkalmasság feltételezi azt, hogy a követelményeit valamilyen jogszabály vagy széles körben elfogadott és alkalmazott szabályozás rögzítse, és megállapítható legyen, hogy pontosan mit igazol.
- d) A tanulási eredmények átláthatóan és világosan meghatározott kritériumok mentén történő értékelhetősége ugyancsak lényeges követelmény, mivel ez biztosítja a tanulók számára az előrelátható és világos követelményeket, és teszi lehetővé ezáltal is a kibocsátott tanúsítványok megítélését, összemérhetőségét, beszámíthatóságát.
- e) A definíció tágran határozza meg az alapul szolgáló képzés tartalmát és célját egyaránt, mivel az irányulhat bármilyen kompetencia megszerzésére, aminek a hasznosulása is lehet személyes, kulturális, társadalmi vagy munkaerőpiaci (ez utóbbi révén tehát gazdasági) érdekeket szolgáló.
- f) Lényeges elem a mikrotanúsítvány tulajdonjellege, hordozhatósága (ez egyébként következik az előzőekben említett dokumentumjellegből), ami egyrésztől kifejezi, hogy a tanúsított tudás önmagában is hasznosítható, másrésztől beszámítható és átvihető.
- g) A mikrotanúsítvány megosztható, ami az ajánlás kontextusában nem a darabokra bonthatóságot, hanem az információként való megoszthatóságot, közölhetőségét, illetve átadhatóságát és befogadhatóságát fejezi ki.
- h) Ugyancsak fontos, hogy a mikrotanúsítványok az önálló hasznosíthatóság mellett nagyobb tanúsítványokká vonhatók össze, amivel kapcsolatban lényegi különbség van a beszámíthatóság és az összevonhatóság között, hiszen utóbbi azt feltételezi, hogy egy nagyobb képzési egység eleve

⁹ A Tanács ajánlása az egész életen át tartó tanulást és a foglalkoztathatóságot célzó mikrotanúsítványokra vonatkozó európai megközelítésről (Luxembourg, 2022. június 16.) ([https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627(02)))

definiálható olyan formában, hogy a tartalma több kisebb mikrotanúsítványból épül fel, amik külön beszámítási eljárás nélkül is összevonhatók a nagyobb tanúsítvánnyá.

- i) A fentiekből is látható, hogy mennyire fontos a mikrotanúsítványt nyújtó képzések olyan minőségbiztosítása, ami előzetesen rögzített és széles körben – ágazatban vagy tevékenységi körben – elfogadott szabványokra épül, mivel ez garantálja, hogy a mikrotanúsítvány alkalmas legyen a céljának betöltésére, ne értéktelenedjen el, és átlátható maradjon a képzési rendszer.

Implementáció a magyar jogrendszerbe

A magyar jogrendszerbe – bár az előzményei már megfigyelhetők voltak például a közigazgatási továbbképzések területén (Budai 2022) – az egyes felsőoktatással, szakképzéssel és felnőttképzéssel összefüggő törvények módosításáról szóló 2022. évi LIX. törvény vezette be 2023.09.01. hatállyal a mikrotanúsítvány tényleges fogalmát. Ezt a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény /továbbiakban: Nftv./ értelmező rendelkezési közé illesztette be, utóbbi törvény 108. §-ának kiegészítésével, annak 28a. pontjába az alábbiak szerint: „mikrotanúsítvány: tárgyleírást és kreditértéket is tartalmazó olyan igazolás, amely a felsőoktatási intézmény valamely kurzusának, moduljának elvégzése révén megszerzett tanulási eredményt igazoló közokirat”.

Kérdés, hogy ez a meghatározás – ami ezzel a szöveggel 2023. december 20-áig volt hatályban – mennyiben van összhangban az ajánlásban foglaltakkal. Az Nftv. is kisebb tanulási egységek („kurzus” és „modul”) teljesítését követeli meg, ellenőrzött módon, a tárgyleírás és kreditérték rögzítésének formális előírásával biztosítja hordozhatóságot, beszámíthatóságot, és a közokirati forma deklarációjával azt, hogy a mikrotanúsítvány a végzett tulajdonát képező közhiteles igazolásként szolgálhasson. A minőségbiztosítás és az átlátható kritériumok mentén való értékelhetőség kapcsán az Nftv. nem ad szabályozást. Bár a felsőoktatási intézmények egyes képzéstípusai vonatkozásában működik minőségbiztosítási rendszer, ez kisebb képzési (tantárgyi vagy modul) szinten nem jelenik meg, komplett nagy képzések esetében – még ahol a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (a továbbiakban: MAB) értékelése szükséges – sem minden esetben kerül erre sor (pl. MAB nem támogatása ellenére miniszteri engedéllyel történő képzésindítás), egyes képzéstípusok esetében pedig eleve nincs vagy nem kötelező programszintű minőségértékelés (pl. szakirányú továbbképzés, részismereti képzés) beszerzése. Az Nftv. hallgatása a mikroképzések minőségbiztosításáról felvetheti annak kérdését, hogy a minőségbiztosítást az intézmény akkreditáció keretében a felsőoktatási intézmény minőségbiztosítási rendszerének megfelelőségéből eredezteti a képzési szint helyett vagy az Fkt. ilyen szabályai (14. §) jönnek-e a képbe. Ilyen téren tehát a jogalkotói szándék és az elhatárolás nem egyértelmű.

Összességében tehát megállapítható, hogy az Nftv. fogalma részben felel csak meg az ajánlásban foglaltaknak: míg a kisebb tanulási egységek körét sikerült meghatározni, továbbá az ismeretek ellenőrzése és a tanulási eredmény megszerzése része a definíciónak, ezek igazolása és a hordozhatóság (a tulajdon) is biztosított a közokirati jelleg kimondásával, a beszámítást pedig az általános (49. §) és speciális (42. §) kredit- (kompetencia-) elismerési szabályok teszik lehetővé, addig az összevonhatóság elemei teljesen, a minőségbiztosítási elemek pedig program-, illetve képzésszinten hiányoznak.

Ugyanebben a módosító jogszabályban, de az Nftv. szerinti fogalommeghatározás hatályba lépését megelőzően már 2023.01.01. hatállyal, a felnőttképzésről szóló 2013. évi LXXVII. törvényt /továbbiakban: Fkt./ is módosították, amelynek 13/C. §-ában került rögzítésre, hogy

- a) a felsőoktatási intézmények az Nftv. szerinti feltételekkel állíthatnak ki mikrotanúsítványt, az Fkt. lényegileg megismétli az Nftv. fogalommeghatározását, ugyanakkor tartalmazza a „tantárgy” fogalmat, melynek a fogalmi elhatárolása a kurzustól kérdéses,
- b) a szakképzésről szóló törvény szerinti szakképző intézmények a szakképzésről szóló törvény szerinti szakmai oktatás keretében megszerzett ismeretekről, készségekről a szakképzésről szóló törvényben meghatározott módon, tartalommal és feltételek alapján szintén kiállíthatnak mikrotanúsítványt,
- c) a mikrotanúsítvány közokirat, amit az Fkt. és Nftv. párhuzamosan egyformán kimond,
- d) a mikrotanúsítvány elnevezéssel megegyező a „kredit igazolás” és a „microcredentials” kifejezés,
- e) a mikrotanúsítványt a kiállítójának a saját tanulmányi rendszerében elektronikusan kell kiállítani, tárolni, és a Felnőttképzési Adatszolgáltatási Rendszerbe elektronikusan feltölteni,
- f) a mikrotanúsítványt a kiállítója által elektronikus aláírással és minősített szolgáltató által időbélyegzővel kell ellátni.

Ez a párhuzamos szabályozás több érdekes kérdést is felvet. Egyrészt a felsőoktatási intézmények és a felnőttképzési intézmények mellett a szakképző intézményeket is feljogosítja a mikrotanúsítványok kiállítására. Ez a kiterjesztés a mikrotanúsítvány bevezetésének céljához teljes mértékben illeszkedik, hiszen egy újabb – megfelelően szabályozott – képzési típusra terjeszti ki a lehetőséget. Ugyanakkor a szabályozás nem tűnik befejezettnek, mivel sem a szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény /továbbiakban: Szkt./, sem a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 12/2020. (II.7.) Korm. rendelet nem tartalmazza még a mikrotanúsítvány fogalmát, kibocsátási feltételeit, módját vagy egyéb szabályozást ebben a kérdésben. Ez azért is lényeges hiányosság, mert míg a mikrotanúsítvány fogalmát az Nftv. – fentebb láthatóan az Fkt. 13/C. § (1) bekezdésében korábban hatályba lépett megfogalmazását nagyjából követve, azt később kiegészítve – a felsőoktatási intézmények által kibocsátott mikrotanúsítványok vonatkozásában rögzíti, addig az Szkt. ezt nem tette meg, pedig az Fkt. a szakképzés számára is adott alapot a 13/C. § (2) bekezdésében. Így jelen pillanatban a szakképzés tekintetében kérdéses az Fkt. által megadott elvi lehetőség gyakorlati alkalmazhatósága a mikrotanúsítvány kibocsátása tekintetében, a szükséges törvényi rendelkezések hiányában. Másrészt az Fkt. 13/C. § (3) bekezdése a felsőoktatás és a szakképzés mikrotanúsítványai tekintetében általános érvénnyel rögzíti, hogy a mikrotanúsítvány közokirat, amit a felsőoktatás tekintetében az Nftv. definíciója is rögzít. Ez tehát már nem csak a felsőoktatásban kibocsátott, hanem a szakképzésben kiállítandó mikrotanúsítványokra is vonatkozik. Az is kérdéses, hogy miért érezte szükségesnek a jogalkotó ugyanekkor az Nftv. fogalommeghatározásában is külön megismételni ezt a rendelkezést, illetve miért illesztette tartalmilag az Fkt.-ba és az Nftv.-be is közel ugyanazt a fogalommeghatározást, miközben az Szkt.-ban

fogalommeghatározásra (még) nem került sor. Harmadrészt pedig jelentősége lehet annak, hogy az Fkt. 13/C. §-a felnőttképzés, a felsőoktatás és a szakképzés „földalatti vasútjainak Deák tereként” működik: ez az a jogszabályhely, amely a magyar jogrendszerbe időben elsőként vezette be a mikrotanúsítvány intézményét, ráadásul – kilépve saját „metróvonalából” – a másik kettőre nézve is alapvető szabályozási kereteket, lehetőségeket fektetett le. A „közös állomáspon” érdekessége, hogy maga a 13/C. § az Fkt. 7. alcíme alatt található, amelynek neve „A felnőttképzési jogviszony”. Kérdés, hogy mennyire tudatos a jogalkotó döntése a jogszabályhely rendszertani elhelyezésével, hiszen míg a szakképzésben eddig is létezett az oktatási alaptevékenység nem iskolarendszerű, hanem felnőttképzési formája, addig a felsőoktatásból ez eddig hiányzott, és a 2023 őszén hatályba lépett Nftv-módosítás is csak a felsőoktatás saját – hallgatói vagy vendéghallgatói jogviszonyt jelentő – iskolarendszerű oktatási formáihoz (részismereti képzés, vendéghallgatók) kapcsolta a mikrotanúsítványt. Ezzel pedig fennáll annak a szándéknak a gyanúja, hogy a mikrotanúsítványt eredményező felsőoktatási képzések adott felsőoktatási jogviszonytípusa egyúttal felnőttképzési jogviszonyként is értelmezendő legyen.

Ezzel párhuzamosan az Fkt. ki is terjeszti a mikrotanúsítvány fogalmát a „kredit igazolás” és a „microcredentials” kifejezésekre. Utóbbi lényegében a nemzetközileg elfogadott angol megnevezése a mikrotanúsítványnak, ugyanakkor a „kredit igazolás” szinonimaként történő használatánál érdemes egy kicsit elidőzni, és kitekinteni a felsőoktatási szabályokra. Az Nftv. a „kredit igazolás” fogalmát ebben a formában nem használta, de 42. § (2) bekezdésében fogalmazta meg a részismereti képzés szabályai között, hogy „Az intézmény a tanulmányi teljesítményről a tanulmányi rendszeréből a tárgyleírást (tematika) is tartalmazó igazolást köteles kiállítani. Az elvégzett kurzus, modul teljesítése felsőfokú tanulmányokba a kreditátvitel szabályai szerint beszámítható.” A 2022. évi LIX. törvény épp ide iktatta be azt a módosítást, amivel az „igazolás” szót „mikrotanúsítvány”-ra cserélte. Ezen, és a fogalommeghatározáson kívül a mikrotanúsítványt még egy helyen szűrte be a jogalkotó az Nftv.-be a módosító törvénnyel: a 42. § (1a) bekezdés beiktatásával, ami rögzíti, hogy a felsőoktatási intézmény a vendéghallgatói jogviszony keretében teljesített tanulmányi teljesítményről a tanulmányi rendszeréből a tárgyleírást (tematika) is tartalmazó mikrotanúsítványt állít ki és azt elektronikusan a tanulmányi rendszeren keresztül átadja azon felsőoktatási intézmény tanulmányi rendszerének, amellyel a vendéghallgató hallgatói jogviszonyban áll, illetve az 51. § (7) bekezdés beiktatásával, ami azt rögzíti, hogy az oklevelek mellett a kiadott mikrotanúsítványokról is közhiteles adatot kell szolgáltatni, nyilvántartást kell vezetni, illetve kérelemre hiteles vagy hiteles elektronikus másolatot kell adni. Ez alapján tehát látható, hogy a jogalkotó eredetileg két helyen írta elő mikrotanúsítvány kiállításának a követelményét az Nftv.-ben, a vendéghallgatói jogviszony keretében teljesített, illetve a részismereti képzésre irányuló hallgatói jogviszony keretében teljesített tanulmányi teljesítmények vonatkozásában. Nem szabályozta azonban ekkor teljesen egyértelműen a kérdést, hogy az „egyszerű” hallgatói jogviszonyban álló személyek számára állítható-e ki mikrotanúsítvány, bizonyos kurzusok vagy modulok teljesítéséről, amit az általános definíció nem zár ki. A választ erre a kérdésre részben az Fkt. hivatkozott rendelkezése adta meg, ami a mikrotanúsítvánnyal azonos megítélés alá helyezi a „kredit igazolást”, amit fogalomként a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 87/2015. (IV.9.) Korm. rendelet 43. §-a határoz meg – bár kis mértékben eltérő helyesírással „kreditigazolás”-ként – az alábbiak szerint: „A kreditigazolás a felsőoktatási intézmény által kiadott és

hitelesített papír alapú irat, amely tartalmazza a hallgató által teljesített tantárgy (tantervi követelmény) tematikájának olyan leírását, amely lehetővé teszi az Nftv. 49. § (5) bekezdése szerinti döntéshozatal érdekében annak a vizsgálatát és értékelését, hogy a hallgató által megszerzett és igazolt tudás és más kompetenciák mennyiben felelnek meg a helyettesített tantárgy (tantervi követelmény) meghatározott kompetenciáinak. A kreditigazolást a hallgató kérésére kell kiadni. A kérelmében a hallgatónak meg kell jelölnie, hogy mely követelmények teljesítésének igazolását kéri. A kreditigazolást a kiállításkor egyedi sorszámmal kell ellátni és az adatait a felsőoktatási intézmény TR-ében nyilván kell tartani.” Ilyen formában, ha az Fkt. szerint a kreditigazolás is mikrotanúsítvánnyal esik egy tekintet alá, és a kreditigazolást a hallgató kérelmére lényegében bármely követelmény teljesítéséről ki kell adni, akkor egyértelmű, hogy a hallgatók számára is adható mikrotanúsítvány, ugyanakkor nem szerencsés, hogy az elnevezési különbségeken túl a két dokumentum fogalmi szinten is különbözik. Például a kreditigazolást papír alapon kell kiadni, míg a mikrotanúsítványt kifejezetten kötelező megfelelően hitelesített elektronikus iratként is. A jogforrási hierarchia alapján természetesen a magasabb szintű törvényi szabályozás érvényesül, de célszerűbb volna a szabályozási rendszert kodifikációs úton összhangba hozni, és egységesíteni. Arról nem beszélve, hogy a kreditigazolás egy felsőoktatási formanyomtatvány-típus, így arra vonatkozóan szabályozást a tárgyi hatály folytán a felsőoktatásról szóló törvényben lenne szerencsés szabályozni, nem a felnőttképzésről szóló törvényben.

Az Fkt. szabályozásában lényeges elemként jelenik meg a központi nyilvántartás szabályozása is, amivel egyértelműen deklarálja a jogalkotó, hogy a kibocsátott mikrotanúsítványok a Felnőttképzési Adatszolgáltatási rendszerben kerülnek – az érintett intézmény saját tanulmányi rendszerén túl – rögzítésre, és nem az egyéb ágazati nyilvántartásokban, például a Felsőoktatási Információs Rendszerben. Ez az elhatárolás gyakorlati szempontból igen fontos, mivel egyrészt megelőzi a párhuzamos nyilvántartások kialakulását, másrészt arra a kérdésre is választ ad, hogy szándékozik-e a jogalkotó a mikrotanúsítványt adó felsőoktatási képzések indításához – más ilyen képzésekhez hasonlóan – előzetes indítási engedélyezési és nyilvántartásba vételi kötelezettséget társítani: a szabályozás szerint nem, bár ezt utóbb a 2023-as év végi törvénymódosítások elbizonytalanítják majd. Harmadrészt ez tovább erősíti annak fentebb említett gyanúját, miszerint szándék van arra, hogy a felsőoktatási jogviszonytípusok felnőttképzési jogviszonnyá konvertálhatók legyenek.

Érdekes kérdés, hogy amennyiben a fentiek szerint a kreditigazolást a törvény a mikrotanúsítvánnyal egy tekintet alá helyezi, és illet a hallgató kérésére bármely tantárgy teljesítéséről ki kell állítani, úgy ez kezelhető mennyiségű adatszolgáltatást fog-e eredményezni, illetve nem lazítja-e fel nagyon a mikrotanúsítvány definíciójának azt az elemét, hogy az egy önállóan is értelmezhető, összefüggő tudás, ismeret- vagy kompetenciaegység megszerzését igazolja, aminek természetesen akár egyetlen tantárgy is megfelelhet, de nem szükségszerűen. A nyilvántartás kialakítását, illetve a mikrotanúsítványok rendszerének bevezetésében és működtetésében való közreműködést egyébként a digitális oktatás-innovációs és képzési központ létrehozásáról és feladatairól, továbbá a Digitális Jólét Program végrehajtásával összefüggő egyes feladatokról, valamint a Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökségről szóló 268/2010. (XII. 3.) Korm. rendelet módosításáról szóló 127/2017. (VI. 8.) Korm. rendelet módosításáról szóló 341/2023. (VII. 25.) Korm. rendelet 2. § (1) bekezdés 14. pontja az IKK Innovatív Képzéstámogató Központ Zrt. közfeladataként határozta meg.

A 2022. évi LIX. törvény által bevezetett Fkt. módosításoknál csak az érdekesebb, amit nem vezetett be, hogy a felnőttképzés keretében is lehessen mikrotanúsítványt kibocsátani. Erről ugyanis ez a módosítás nem rendelkezett. Ezt a hiányosságot a szakképzésben lezajlott átalakítás utólagos hatásvizsgálatából adódó törvénymódosításokról szóló 2023. évi XXXIII. törvény pótolta, 2023.07.01. hatállyal, az Fkt. 13/C. § (2a)-(2b) bekezdésének beiktatásával, illetve az egyetemek és a kutatóintézetek, valamint a gazdaság összekapcsoltságának erősítéséhez szükséges egyes törvények, továbbá egyes felnőttképzési és kulturális tárgyú törvények módosításáról szóló 2023. évi LXXXV. törvény, 2023.12.15. hatállyal, az Fkt. 2/A. § (1) c) pontjának beiktatásával.

A 2/A. § (2) bekezdés c) pont deklarálja, hogy a felnőttképző a szolgáltatási tevékenység megkezdésének és folytatásának általános szabályairól szóló 2009. évi LXXVI. törvény szerinti engedély alapján folytathat mikrotanúsítványt adó képzést – kivéve ugyanezen paragrafus (3) bekezdése alapján, amennyiben szakképző vagy felsőoktatási intézmény. Tekintettel arra, hogy az engedélyköteles felnőttképzésekre a bejelentéshez kötött felnőttképzéseknél szigorúbb szabályok vonatkoznak – többek között a dokumentáltság és a minőségbiztosítás területén – ez a rendelkezés ésszerűen szolgálja a mikrotanúsítvány fentebb taglalt követelményeinek való megfelelést. Még ennek a rendelkezésnek a beiktatását megelőzően került rögzítésre a 13/C. § (2a)-(2b) bekezdésében foglaltak szerint, hogy „A felnőttképző a felnőttképzésért felelős miniszter rendeletében meghatározott tartalommal és feltételek alapján mikrotanúsítványt állíthat ki, a FAR-rendszeren keresztül, a szakképzésről szóló törvény szerinti szakmai képzés keretében elsajátított tanulási eredmény igazolására, amennyiben a mikrotanúsítvány kiadásának alapjául szolgáló képzési tartalom oktatására a szakképzésről szóló törvény szerinti szakképzési tankönyv felhasználásával kerül sor oly módon, hogy a felnőttképző a szakképzési tankönyv teljes ismeretanyagának megfelelő elsajátításáról dokumentáltan meggyőződik. [...] A (2a) bekezdés szerinti mikrotanúsítványt a felnőttképző a FAR-rendszerben állítja ki és elektronikus formában tárolja oly módon, hogy a mikrotanúsítványt a FAR-rendszer üzemeltetője elektronikus aláírással és olyan szolgáltató által kiadott időbélyegzővel látja el, amely e szolgáltatást minősített szolgáltatóként nyújtja. A mikrotanúsítványt a felnőttképző a képzésben részt vevő személy részére a FAR-rendszeren keresztül elektronikus úton továbbítja.” Ebben a szakaszban már miniszteri rendeleti szintre történik kiutalás a tartalom és feltételek meghatározása tekintetében. Ugyancsak érdekes kérdés, hogy az Fkt. 13/C. § (2a) bekezdésének azon fordulata alapján, miszerint „a felnőttképző által kiállításra kerülő mikrotanúsítványra a (3) és (4) bekezdés rendelkezéseit nem lehet alkalmazni”, az következik, hogy a felnőttképző által kiállított mikrotanúsítványra nem vonatkozik, hogy az az Fkt. (3) bekezdése alapján közokirat volna.

A felnőttképzés mellett a 2023. évi LXXXV. törvény a felsőoktatás vonatkozásában is több pontosítást és újítást vezetett be. Egyrészt az Nftv. 42. § (2a) bekezdés beiktatásával lehetővé tette, hogy a részismereti képzést a felsőoktatási intézmény saját hallgatói számára is megnyissa, újabb képzési jogviszonyként. Így a felsőoktatásban hallgató, a tanulmányaival párhuzamosan önköltséges részismereti képzés keretében is szerezhet mikrotanúsítványt. Ugyanakkor az Nftv. 49. § (10) bekezdés beiktatása azt is lehetővé tette, hogy a felsőoktatási intézmény a hallgató által elért tanulási eredményről, a hallgató kérésére, általában – tehát külön részismereti képzésben történő részvétel nélkül is – mikrotanúsítványt állítson ki, sőt ugyanezt előírta a módosító törvény által létrehozott ún. előzetes hallgatói jogviszonyban folytatott képzés eredményes

teljesítésére is. Ezen szabályok megalkotásával lényegében egyrészt szükségtelenné vált az Fkt. azon szabályozása, ami egyenlőségjelet tesz a mikrotanúsítvány és a kreditigazolás közé, ami viszont még inkább felveti a kreditigazolás jövőjének rendezése – megszüntetés vagy a saját funkció kialakítása – iránti igényt. Másrészt így az Fkt. 13/C. §-ának 7. alcímében való elhelyezése és a FAR-ba történő adatküldést előíró szabályok a vendéghallgatókon és a részismereti képzésre járó hallgatókon kívül immár valamennyi képzés hallgatóját és az előzetes hallgatói jogviszonyba kerülőket is erős összefüggésbe hozzák a felnőttképzési jogviszonnyal. Az Nftv. 110. § (1) bekezdésének újonnan beiktatott 31. pontja pedig felhatalmazást adott a Kormánynak, hogy rendelettel szabályozza a mikrotanúsítvány kötelező tartalmi elemeit, ami azonban a 87/2015. (IV.9.) Korm. rendeletbe egyelőre nem került be. A 108. § 28a. pontjának kiegészítésével megjelent a részismereti képzés és a „mikroképzés” fogalma. A „kisebb tanulási egységek” kapcsán tehát az Nftv. immár négy különböző kifejezést sorol fel, érdemes ezeket áttekinteni. A mikrotanúsítvány Európa Tanácsi ajánlás szerinti fogalmának a négyből talán leginkább a „mikroképzés” kifejezés felel meg. Bár e kifejezésnek további jelentését az Nftv. nem definiálja, és más helyen nem is fordul elő a törvényben, ez tekinthető a leginkább általánosnak olyannyira, hogy a másik három fogalom használata e mellett talán nem is volna indokolt. A másik három kifejezés mindegyike ugyanis nem tud nem mikroképzés lenni. Ezek egyike a „modul”, amely – az Nftv.-be illesztett külön definíció (108. § 28b. pont) révén – meghatározott tantárgyak vagy tanegységek összességét jelenti, azaz több (tan)tárgy összetartozó csoportját, melyek együttesen vezetnek el a kívánt tanulási eredményhez. Ennél kisebb mikroképzés is lehetséges, ez lenne az egyetlen (tan)tárgy (tanegység), mely ugyanakkor nem szerepel a felsorolásban, csak az Fkt. 13/C. § (1) bekezdésében. Szerepel azonban a „kurzus” kifejezés, melyet a jogalkotó talán ennek szinonimájaként kívánt használni, ugyanakkor ez nem pontos, mivel a kurzus inkább egy (tan)tárgy megszervezési formáját, módját (normál kurzus, vizsgakurzus stb.) jelenti az Nftv. 108. § 24a. pontja alapján, ami egy adott (tan)tárgy esetében többféle lehet, mégis, a tantárgy teljesítése szempontjából maga a kurzus lényegtelen. Mind a kurzus, mind a modul újonnan bevezetett törvényi fogalma említi a „tanegység” kifejezést, melynek korábban is létezett, az Nftv. 108. § 39. pontjában szereplő definíciója e fogalmak bevezetésével egyidejűleg esett át módosításon. A tanegység jelentése ennek következtében a tantárgyra redukálódott le, ami így a kurzus definícióját nem kezdi ki (ott a kettő szinonimaként értelmezhető), de a modul fogalma úgy utal e kettőre, mintha különbözők volnának. Az utolsó kifejezés, a „részismereti képzés” bekerülése a felsorolásba kevésbé érthető, mivel annak tartalma ugyanúgy vagy egyetlen (tan)tárgy vagy modul. A részismereti képzés egy sajátos képzéstípus a felsőoktatás képzéstípusai (alapképzés, mesterképzés stb.) között, melynek erősítésére a módosítás folytán az Nftv.-ben számos helyen (elsősorban a 2., 3., 9., 14., 15., 17. és 42. §-okban) sor került. Ennek fényében – tekintettel az Nftv. 67. § (3) bekezdés c) pontjára is – már kevésbé lehetünk magabiztosak abban, hogy a mikrotanúsítványt adó felsőoktatási képzések indításához a jövőben nem lesz szükség előzetes indítási engedélyezésre és nyilvántartásba vételre. Mikrotanúsítványhoz vezető tantárgy vagy tantárgycsoport (modul) azonban ugyanúgy létezhet egyéb felsőoktatási képzéseken (pl. alap- vagy mesterképzésen) is, mint a részismereti képzésen, csak emiatt tehát a részismereti képzés szerepeltetése a felsorolásban nem tűnik indokoltnak. De amiatt sem, mert az Nftv. egyéb képzési esetekben – például vendéghallgatók [42. § (1a) bekezdés], előzetes hallgatói jogviszonyban állók [80/A. § (3) bekezdés] – is előírja

mikrotanúsítvány kiállítását, annak definíciójánál mégsem sorolja fel ezeket a képzési eseteket.

Összefoglalás

Összességében megállapítható, hogy mikrotanúsítvány fogalmának és jogintézményének implementációja több lépésben elindult ugyan, de még messze nem ért véget. A jó szabályozási környezet kialakítása elengedhetetlen a rendszer előnyeinek kiaknázásához, és az esetleges buktatók elkerüléséhez. Ennek érdekében célszerűnek látszik az általános fogalom és a közös szabályok egy jogszabályban történő rögzítése, és csak az ágazati specialitások hivatkozása a megfelelő egyéb jogszabályokból. Hiányzik még az Szkt, illetve általában a végrehajtási rendeletek megfelelő kiegészítése, illetve fogalmi egységesítése például a mikroképzés definiálásával, illetve a kreditigazolás vonatkozásában. Szintén fontos fejlesztési terület lehet még a mikrotanúsítványok beszámításának és önálló hasznosításának a szabályozása, mert az Fkt., az Nftv. és az Szkt. is lehetőséget biztosít általában a korábban szerzett tudás beszámítására, de ez nem teljesen azonos az ajánlásban megfogalmazott azon követelménnyel, hogy az egyébként önállóan is hasznosítható mikrotanúsítványok nagyobb képzésekké legyenek összevonhatók, mivel utóbbi nem valamilyen kreditelismerési vagy beszámítási eljárást feltételez, hanem inkább egy jogilag rögzített és nyilvántartási szinten megfelelően kezelt lehetőséget.

Irodalom

Budai Balázs (2022): A mikrotanúsítványok szerepe és helye a tudásmegosztás és e-learning koncepciójában. *Új Magyar Közigazgatás*, 15(3), 65-72. o.

Hegedűs Attila (szerk.) (2008): *A Bolognai folyamat*. Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK.

Kiss László (2014): A magyarországi Bologna-folyamat és a felsőoktatási intézmények képzési struktúrája: Egyetemek és főiskolák a Bologna-rendszerben. *Felsőoktatási Műhely: Az Educatio Társadalmi Szolgáltató Kht, Országos Felsőoktatási Információs Központ kiadványa*, 2, 83-98. o.

Kozma Tamás – Rébay Magdolna (szerk.) (2008): *A bolognai folyamat Közép-Európában* Budapest: Felsőoktatási Kutatóintézet (FKI), Új Mandátum Könyvkiadó.

Lakatos Péter Levente – Bodnár Tekla (2021): MICROBOL – átfogó projekt a mikrotanúsítványok közös európai keretrendszere érdekében, *Magyar Akkreditációs Szemle*, 3, 1314. o.

Riez Andrea (2002): Felsőfokú szociális képzések az Európai Unióban. In: Gergő Zsuzsanna (szerk.) *Az innováció régiója: Kihívások és esélyek*, Veszprém, Magyarország: Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar Társadalomtudományok és Európai Tanulmányok Tanszék, 56-62. o.

Szlamka Erzsébet (szerk.) (2023a): *Lehetőségek a mikrotanúsítványok hazai alkalmazására. Szakértői koncepció*. Budapest: Oktatási Hivatal.

Szlamka Erzsébet (2023b): Új trendek a tanúsításban: a mikrotanúsítványok. Új *Munkaügyi Szemle*, 4(1). 62-76. o. <https://doi.org/10.58269/UMSZ.2023.1.5>

Nyilatkozatok, ajánlások

A Tanács ajánlása az egész életen át tartó tanulást és a foglalkoztathatóságot célzó mikro-tanúsítványokra vonatkozó európai megközelítésről (Luxembourg, 2022. június 16.) ([https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627(02)))

Az európai felsőoktatási térség Európa oktatási minisztereinek közös nyilatkozata (Bologna, 1999. június 19.) (<http://www.nefmi.gov.hu/felsooktatas/tudastar/bolognai-nyilatkozat>)

Az európai felsőoktatási térség Európa oktatási minisztereinek kommunikéje (Prága, 2001. május 19.) (<http://www.nefmi.gov.hu/felsooktatas/tudastar/pragai-nyilatkozat>)

Az európai felsőoktatási térség – A célok elérése – Kommuniké Európa elsőoktatásért felelős minisztereinek konferenciájára (Bergen, 2005. május 19-20.) http://www.nefmi.gov.hu/letolt/felsoo/bergeni_kommunike.pdf

Az európai felsőoktatási térség felé: válasz a globalizált világ kihívásaira (London, 2007.) http://www.nefmi.gov.hu/letolt/felsoo/bolo_london_hu_070601.pdf

MICROBOL Working Group on Quality Assurance Output document and recommendations June 2021 (https://microcredentials.eu/wp-content/uploads/sites/20/2021/07/Output_document_QA.pdf)

INITIAL STEPS TOWARDS THE IMPLEMENTATION OF THE MICROCREDENTIAL WITHIN THE LEGAL FRAMEWORK OF THE HUNGARIAN EDUCATION SYSTEM BY 2024

ZSOLT FEKETE, GÁBOR HAJDU, TIBOR TÓTH

The aim of this study is to show how the microcredential as a concept and the related complex regulatory system have been integrated into the Hungarian legal environment. The initial steps will be presented, as well as the areas that have not yet been covered and what the possible directions for development are still open.

Keywords: microcredential, education system; training development; adult education, higher education